

דמצרים ולמנאה במצרים רב רבי תריסין . והנה בזמן ר"א ב"ר שמעון שהי' חבירו של רבי , בן הי' הדבר , שנלחם אנמונינוס קיסר חמי במצרים , וכמ"ש במכילתא בשלח פרשתא רשירא פ"ז ששאל אנמונינוס את רבי אני מבקש לילך לאלכסנדריא (של מצרים) שמא יעמוד מלך (של מצרים) וינצחני והשיב לו רבי שכתוב לנו שאין מצרים יכולה להעמיד לא מלך ולא שר (גדול שהי' יכולה בידו לגנח מלכות רומי הגדולה אז) שנא' מן הממלכות תהי' שפלה וגו' והמעצמהי מבלי דדות בגוים , עכ"ל . ומסתמא נהקיימו דברי רבי , וכן אמר בפ"י דפסחים (ק"ט.) שאחר מאוצרות יוסף במצרים נתגלה לאנמונינוס בן אסוירוס , דהיינו כשכבש מצרים במלחמה ההיא , בימי רבי ור"א ב"ר שמעון , ונ"ש עוד שם ג' שלטוני עכמין קיימין ברומי בארעא וזמינין למעבר גורין בישינן לישראל סכטרא דרומאי . לא תקשה שבימי ר"א בר"ש ורבי הי' שלום לישראל סן הצרות , דלשון וזמינין למעבר כו' פירושו עתידין לאחר זמן , ולא באותה שעה מסש בימי ר"א ב"ר שמעון ורבי , רק אז הוקמו לשלטוני , ולשון ג' שלטוני עכמין קיימין ברומי , פירושו שלכונין על אומות אחרות שהיו תחת ממשלת רומי והיו סטני עליהם שלטונין ופקידים ברומי , ולא על מושלי וקמרי רומי קאמר (דלא שייך לומר שהוקמו שלשה באתר) , וכן הי' שאורי מות רבי , החלו פקדי ומושלי הרומיים להצר לישראל .

ואם יטעון מוען לאמר , כי המזויף שם רשב"י ותלמידיו על הזוהר התחכם בערמה , לכיון דברים כאלו שימצאו אה"כ שהי' בזמן ההוא , וכן בההיא דישמעאל שלפני זה , העמיק להערים לכתוב הזמן של ת' שנים , בכדי שיוקח מכ"ז ראי' להחזיק הדבר שרשב"י חיברו , אף אנו נאמר , עינינו הרואות , שסדר ס' הזוהר , לא שת לבו לעצות עמוקות כאלה ח"ו , שא"כ יותר הי' לו להזהר בענין הלשון , ומאמרים מהש"ס שזוהר בו , ושארי דברים , שניתן יד ומקום לטערערים לערער על אמיתותו לבל קורא בראשית העיון , והנה הניח ב"ז ביד המערערים ליתן להם פתחון פה (עד כי אם נעשה בזיוף , נצטרך לומר שלא הי' זייסן בקי כלל במלאכת הזיוף בזה) , ומאין הרגלים לומר , שעשה רבות מחשבות כאלו להחזיק ויפּו , הלא כל הולך ישר , ישפוט זה בשבלי , שאין מקום לטענות אלו וכי"ב .

וראייתי להעיר בסיום ענף זה , שהערתיו בו ובענף הקודם , שנתחבר הזוהר בימי הנאים ומקודם לחתימת חתלמוד , שקרוב להיות דברי שניהם קיימים , שעיקר חיבור הזוהר נסדר בימי הנאים ותלמידיו רשב"י ע"פ ר' אבא וכמ"ש"ל בענף החגישי אי"ה , אבל נמצאי' ג"כ מאמרים שנסדרו בטרדשו של רשב"י מהלמידיו תלמידיו שהיו בימי אמוראי' , רק הו' הנו גי' מדרשא דרשב"י מתניה' דידו

דידי', והיו מוסיפים בדבריו, וכמ"ש במבוא לפר"א אות א' בס"ד שכן נמצא בכל ספרי התנאים שבידינו, ובפרט מדרש הגעלם שרוב המדברים בו הם האמוראים, וראי עיקרו נסדר בימי אמוראים, וכמדומני שדעת רבי' הגדול הגר"א ז"ל הי' כן, שנסדר בימי האמוראים קודם חתימת התלמוד, שמצאתי בפירושו על הרע"ם בהעלותך (הנדפס בוילנא תק"ע) קנ"ג א' שכתוב שם ברע"מ ועוד בפרק הרואה הרואה תמרים כו', שמחק מלות, בפ' הרואה (שאיסור שהוא ציון מהמעתיקים), וכמו כן בהקדמת תיקונים ב' ע"ב שכתוב שם ועל האי צפור קא רמיו רבנן בהגדה דבתרא דרכה בר בר חנא כו', מחק רק מלות, בהגדה דבתרא, נראה שזה שהוזכר עובדא דרבב"ח לא הוקשה בעיניו ז"ל, שנכתב בימי אמוראים (וכן כתוב בפ' תיקונים כ"י מיוחס להר"ח ז"ל שביד, וז"ל נראה שהקד"מ תקונין הוא מהאמוראים הנאים אחריו ולא דברי רשב"י וחבריו אבל התיקונים הם מרשב"י וחבריו. עכ"ל), וכן מצאתי בפ' על ההיכלות היכל ג' על מאמר דפקודי ר"ג ע"א והא אוקמיהו בגין דמנע כו' כתב ז"ל ר"ל שאמרו כל הגהנה בלא ברכה כאלו נחל כו', וכן בכ"מ שאומר והא אוקמיהו, כתוב באגדות, עכ"ל. וכן ביאר עד"ו בפירושו בכ"מ, שנכתבונו בזהר למאמרי אמוראים שבגמ' ומדרשים, ואע"פ שהמאמרים אלו הוזכרו בגמ' ומדרשים בשם אמוראים אחרונים, ובזהר או רע"מ הביאום קדמונים להם, או לפעמים תנאים, אין בזה תמיה של כלום, שהרי זה כמו כמה סימרות אמוראים אחרונים, דמית' עלי' בש"ס תניא גמי הכי, או תניא דמסייע לי', שא"כ כבר נאמרו דברי האמוראים בימי התנאים ונקבעו בברייתות, רק דבעלי המימרות האמוראים לא היו שמייע להו הני ברייתות וכיונו מלכס לדבריהם (ועיי' תשובת רשב"ם לראב"ן בס"ס הראב"ן קס"ד ע"ד קס"ה ע"ד), וכבר אסקינן בפ"ק דב"ב (י"ב א' ב') מהוכחה זו דחכם עדיף מנביא דאמר גברא רבא (מהאמוראים) מלתא ואיתמר משמי' דר"ע בן יוסף או מתאמר הלכה למשה מסיני כוותי', וכן אמרו בריש חגיגה (ג'): שאמר ר"א אל תחושו למגינכם (ע"ש פירש"י) כך מקובלני כו' הלכה למשה מסיני, וכן צ"ל בע"כ אף בכ"מ שלא נזכר בגמ' הדינן רק ממימרי דאמוראי, ובכל זה היו ידועין מכבר מהל"מ ונשכחו עד שהחזירום אמוראים אלו ונאמרו בבהמ"ד ונקבעו בש"ס בשמם (וכן אמרו בירושלמי פ"ק דפאה ופ"ק דשבת ה"ד כך היתה הלכה בידם ושכחה ועמדו השניים והסכימו ע"ד חדאשונים ללמדך שכל דבר שב"ד נותנין גפסם עליהם סתם לתקיים. ב"ש [שיקצו ויעמדו על האמת] כמה שנאמר למשה מסיני.)

ובגן

וכגון לדוגמא שב שמעתהא דאמוראי בפריפות רפ"ג דחולין (מ"ג):
 שמפורש שם בסוגיא דמנינן להו בי"ח מרפות שנאמרו למשה בסיני,
 גם לא ס"ד שער ימי האמוראים שחידשו שב שמעתתי דמריפות אלו,
 לא היו ידועים כלל ואכלו מרפות דאורייתא ח"ו, וא"כ הי' להם
 לדמריף למפרע כל הכלים שנשתמשו בהם בבשר שקרה בהן מריפות
 אלו (רק אם לא הי' ידועים שאירעו, י"ל דאזלינן בתר רובא), אלא ודאי
 היו ידועים גם בתחלה הני שמעתתי בימי התנאים וגם בימי
 אמוראים (*), רק באותה שעה שסידרו הגמ' נשכחו דברי התנאים
 והוזכרו בבהמ"ד משמ"י דאמוראי אלו וקבעום בשמם, וכן בהלכות
 שחיטה של אלדד הדני (שהוא הלכות א"י שהזכירו החוס' וש"ס ריש חולין)
 נמצאים רוב הדינים הנקבעים בנמרא לפנינו מימרי דאמוראים, נאמרים
 שם מהלכה למשה מסיני

ולא הלכות בלבד, אלא אף בהגדות, אמרו בירושלמי רפ"ד
 דמגלה ובויקרא רבה ר"פ כ"ב וקה"ר פ"א ועליהם ככל
 הדברים וגו' תלמוד תוספתות ואגדות כו' כולן נאמרו למשה בסיני,
 וכבר בימי התנאים הי' סדורים להם אגדות על תנ"ך, וכמ"ש
 פ"ק דקדושין (ל"ג.) שקבל ר"ש ברבי לאביו רבי על ר' חייא שני
 חומשים שניתו לו בס' תהלים ופרש"י מדרש אגדותיו, ולשון שניתו
 משמע שהיו קבועין להם במשנה (והארכתי עוד בזה בהערה לפי' על מדרש משלי
 ובהערה על הפסיקתא בס"ד ואכמ"ל בזה), ולכן אין להתפלא אם מימרות
 האגדות שהוזכרו בש"ס ומדרשים משמ"י דאמוראי בתראי, נזכרו בלשונם
 בפי הרבאים ואמוראים הקודמים בזוהר ורע"מ ומד"ג.

ואף תלמוד, שהוא השקלא ופריא בדברי הלכות המשנה (הספיקות
 בלשונה מסיני כמ"ש הרמב"ם בהקדמתו לס' זרעים) כבר הי' להם
 בימי תנאים, וכמו שהזכירו בריב"ז ספ"ב דמוכה (כ"ח.) שלא הגיח
 כו'

(*) ומקום לומר, דכני ז' שמעתי דאמרינן ס"ד דערוכין (מ"ג.) דליקמרו
 ע"פ אליהו ז"ל בלפני קמי דרב חסדא בסורא ונפיקא קמי דרבה בפומבדיתא
 (כן נראה עיקר כני', ולא כני' שלנו קמי דרבא, דרבא לא הי' בפומבדיתא אלא
 במחצית ונהרדעא, גם לא הי' ראש ישיבה בימי רב חסדא, אלא רבה הי'
 חזירו על ר"ח וכו' ר"י בפומבדיתא אחר רב יחזקאל בימי רב חסדא) כן
 כן כני ז' שמעתי דמריפתא אלו (רק לגי' שלנו רבא א"ל לומר כן, דהא
 איכא נהו חדא דאמרה רב עזרא משמ"י דרבא גופי', אלא לגי' רבה נוחא,
 ולא סקא כ"כ דשמעתא דרבא יאמרו בפני ר"ח ורבה. דאשכחן כני' דשמועות
 כאלמידים נאלו בעימי רבוחיהם. וכ"ש לפמ"ש שבו הלכה למשה מסיני ונשחכחו.
 ולאו החזירות משלמולש):

ענף מאמר קדמות ס' הזוהר רביעי פא

כ' נמרא וע"ש בפירש"י, וכן אמרו פ"ק דברכות (ו'). להורותם
 זה נמרא, ומעתה לא יפלא מה שהזכר לשון תלמוד בב"ס בזוהר
 זרע"ם כמו לדונמא ברע"ם פנחס רמ"ד ב' ורבנן דמתני' ואמוראים
 כל תלמודא דלהון על רזין דאורייתא סדרו דהון כו'. ובפרט לפס"ש
 שנתחבר בימי אמוראים (ואיפשר כבר נסוד תלמוד חירושלמי אז). וכן
 מה שהזכיר לשונות של סוגיות התלמוד כגון לשון תיקו שהזכיר ברע"ם
 פ' צו כ"ז ב' אתמר תיקו בהון וכל תיקו דאיסורא כו', וכן בתיקונים
 תי' כ"א (ס"א א' ב') ותו"ח (ע"ה ע"ג) לשונות הסוגיות הצרכה שאלה
 שמעתא כו' ע"ש, כי כיון שהיה להם תלמוד, כבר היה להם כללי
 סוגיותיו ג"כ סדורים בפיהם. וקצת סיוע למ"ש שמאמרים ומעשיות
 שקרו להאמוראים היו לפני הזוהר. אבל לא חתימת הש"ס וסוגיא
 דהלמודא של רב אשי וישיבתו. יש להביא מההיא דס"פ שמות י"ט
 ב' שהוזכר שם הא דאובא ממיא (דא"ל לרב קמינא בברכות נ"ט א.) הקב"ה
 מוריד ב' דמעות לים הגדול ואר"י שם בזוהר דלאו מלה ברירא
 היא דהא א"ל לאובא ממיא דהוא כריב ומלי' כריבין ואר"א לאו
 בהר אובא ממיא אולינן דברירא דמלה הוא. והרי לפנינו בש"ס
 שם מטיק הש"ס עצמו אהא דא"ל רב קמינא כן לאובא ממיא.
 ולא היא גוהא גוהא הוי עכיד והא דלא אודי לי' כי היכי דלא
 לימנעו כ"ע אבתרי'. אלא משמע דהאי ולא היא מסקנא דסתמא
 דש"ס דהוא רב אשי וישיבתו, זה לא הי' בימי מסדר המאמר ההוא
 בזוהר (הוא מדרש הנעלם כמו רוב המאמרים שם בפרישה), אבל המעשה
 דרב קמינא עם האובא ממיא היה ידוע להם ג"כ בלשונה,
 [ואיפשר רב קמינא זה קדמון הי' בימי רבי וחבריו תלמידי רשב"י (ויתיישב שר"א
 ור"י שהזכירו שם דבריו חן הן מחברי ותלמידי רשב"י כסתמן בס' הזוהר תמיד, ולא נצטרך
 לומר שהן אמוראים המצויים תמיד במדרש הנעלם, וכמו שנוצר שם במאמר ההוא ר'
 יהושע דסכנין שהוא אמורא), ומקום לז"ח, הואיל ונמצא רב דניאל בר רב קמינא תלמיד רב
 ואמר בשמו בב"ס בש"ס, עיי' סה"ד, א"כ רב קמינא אביו הי' בימי רב, ושמיד י"ל שהי'
 מחבורתו של רבי ותלמידיו שהיו בתן ג"כ תלמידי רשב"י כמו ר' חייא ואחרים, ואיפשר
 שהי' תנא רק מפני שהי' מבבל נקרא בשם רב כמו רב המנונא סבא ורב ייבא סבא שבזוהר
 ועמ"ל בענף החמישי אות ב' בס"ד בזה, וקצת סמך לז"ח, שלכן נקבעו דבריו בגמ' שם
 בברכות קודם דברי רב נתן שהוא תנא אחרון, שאמרו עליו ר' ור' נתן טף משנת]:

ענף החמישי

ע"ד לשון הארמי, שמענו הסערערים. שבזמן התנאים היו כותבין
 דברי התורה בלשון הקדש. כהמשנה ותוספתא וכל
 מדרשי התורה. ולשון ארמי הי' בימיהם לשון הדיוטות, ולא היו כותבין
 בו ד"ת, ובפרט סתרי התורה. וע"ד סגנון וסוגיות הלשון שבזוהר.
 ראייה